

Αθήνα, 31/8/2022

Αρ. Πρωτ.: 92

**«Επαναπατρισμός» χωρίς πατρίδα;
Οι 161 κυκλαδικές αρχαιοτήτες να γυρίσουν στις Κυκλάδες**

Ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων έχει διαχρονικά υποστηρίξει, και θα εξακολουθήσει στον ίδιο δρόμο, να στηρίζει και να συνδράμει με όλες του τις δυνάμεις κάθε προσπάθεια αποτροπής της αρχαιοκαπηλίας και της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών αλλά και κάθε εγχείρημα επαναπατρισμού αρχαιοτήτων, που έχουν «φύγει» παράνομα από την πατρίδα μας. Ειδικά σε μια συγκυρία που η συζήτηση και η πίεση για την επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν αποκτηθεί παράνομα από Μουσεία και συλλογές εντείνεται διεθνώς, όπως μάλιστα αποτυπώθηκε και στην πρόσφατη σύνοδο του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) στην Πράγα, η Ελλάδα όφειλε να πρωταγωνιστεί στις διεργασίες αυτές.

Με έκπληξη και απορία, ωστόσο, πληροφορηθήκαμε ότι στη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στις 30 Αυγούστου 2022, ετέθη προς συζήτηση νομοσχέδιο με τίτλο *«Κύρωση της συμφωνίας μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, του Μητροπολιτικού Μουσείου της Νέας Υόρκης και του Ινστιτούτου Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού του Ντέλαγουερ σχετικά με την επιστροφή στην Ελλάδα συλλογής αρχαιοτήτων του κυκλαδικού πολιτισμού»*.

Η απορία μας έγινε μεγαλύτερη, όταν διαπιστώσαμε ότι υπήρχε πλήρης και παντελής άγνοια για το νομοσχέδιο και την όλη υπόθεση επιστροφής μίας συλλογής κυκλαδικών αρχαιοτήτων από τις ΗΠΑ, μεταξύ των υπαλλήλων και των στελεχών των αρμόδιων Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α..

Σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση από τη συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου, μια συλλογή 161 αντικειμένων του Κυκλαδικού Πολιτισμού, προϊόντα λαθρονασκαφών από την Ελλάδα που βρίσκονταν στην κατοχή ιδιώτη συλλέκτη με έδρα τις ΗΠΑ, παραχωρήθηκαν τον Ιούλιο σε Ίδρυμα με έδρα το Ντελαγουέρ. **Η ελληνική κυβέρνηση προτείνει στην ελληνική Βουλή να υιοθετήσει και να κυρώσει μια συμφωνία που θα προβλέπει ότι το Ελληνικό Δημόσιο, παραιτούμενο από κάθε ένδικη διεκδίκηση για παρανόμως εξαχθέντα αρχαία, αναγνωρίζει ως κάτοχο των αρχαιοτήτων αυτών ένα Ίδρυμα με έδρα τις ΗΠΑ, και δέχεται να εκτεθούν τα ευρήματα αυτά στο (ιδιωτικό) Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης για 50 χρόνια, ενώ κάποια από αυτά θα έρχονται κατά διαστήματα στην Ελλάδα και θα εκτίθενται στο (ιδιωτικό) Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης του Ιδρύματος Γουλανδρή στην Ελλάδα.**

Γεννώνται λοιπόν πολύ σοβαρά ερωτήματα, τα οποία οφείλει η ηγεσία του Υπουργείου, αλλά πλέον και ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, να απαντήσουν:

A) Είναι ή όχι γεγονός ότι πρόκειται για μια συλλογή σημαντικών ευρημάτων, προϊόντα λαθρανασκαφών από σημαντικές θέσεις του Κυκλαδικού πολιτισμού, τα οποία έχουν καταφανώς εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα; **Είχε ή όχι η χώρα μας κάθε νόμιμο και ηθικό λόγο να διεκδικήσει την κυριότητα και την κατοχή τους;**

B) Είναι ή όχι γεγονός ότι μεσολαβούν η ελληνική κυβέρνηση και η ελληνική Βουλή προκειμένου να εκτεθούν παράνομως εξαχθείσες αρχαιότητες σε ένα ιδιωτικό μουσείο στην Ελλάδα (Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης) και σε ένα ιδιωτικό Μουσείο στη Νέα Υόρκη (Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης) και όχι να "επαναπατριστούν";

Γ) Είναι ή όχι αλήθεια ότι **η κατοχή των αρχαιοτήτων αυτών δεν θα περιέλθει στο Ελληνικό Δημόσιο αλλά σε ένα Ίδρυμα άγνωστης σύνθεσης**, με έδρα τις ΗΠΑ, που ιδρύεται για αυτό τον σκοπό (μη κερδοσκοπικό νομικό πρόσωπο «Ινστιτούτο Αρχαίου Ελληνικού Πολιτισμού» με έδρα το Ντελαγουέρ, αγνώστων λοιπών στοιχείων); Ποια είναι η Διοίκηση αυτού του Ιδρύματος, το οποίο θα αποφασίζει στο εξής για την τύχη των 161 κυκλαδικών αρχαιοτήτων; Ποιός το σύστησε και πότε;

Δ) Είναι ή όχι γεγονός ότι αυτό που παρουσιάζεται ως «επαναπατρισμός», δεν είναι παρά η πρώτη εφαρμογή της τροπολογίας περί μακροχρόνιας έκθεσης των αρχαιοτήτων (έως 50 έτη, όπως αυτή η κυβέρνηση εισηγήθηκε και ψήφισε στο Ν. 4761/2020) στο εξωτερικό, και μάλιστα αφορά **στην έκθεση παράνομως εξαχθέντων αρχαίων που δεν θα έχουν έρθει ποτέ στη χώρα μας;**

Ε) **Η συλλογή παράνομως αποκτηθέντων αντικειμένων του Κυκλαδικού πολιτισμού, θα έρθει ποτέ μόνιμα ολόκληρη στην Ελλάδα**, είτε μέσα στο χρονικό διάστημα των 50 χρόνων είτε μετά από αυτό, στο βαθμό που ο κάτοχός της είναι ένα Ίδρυμα με έδρα τις ΗΠΑ;

ΣΤ) Είναι ή όχι γεγονός ότι το ΥΠ.ΠΟ.Α. έχει ανακοινώσει την ίδρυση Μουσείου Κυκλαδικού Πολιτισμού, αφιερωμένου εξ ολοκλήρου στον κυκλαδικό πολιτισμό της 3ης χιλιετίας π.Χ., στο Κάστρο της Νάξου και οι αρμόδιες υπηρεσίες εργάζονται για την υλοποίησή του στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ. Στο Μουσείο αυτό σχεδιάζεται να εκτεθούν πολύ σημαντικά ευρήματα του Πρωτοκυκλαδικού Πολιτισμού, μεταξύ αυτών και τα κυκλαδικής προέλευσης αντικείμενα της «Συλλογής Στάινχαρτ» που επαναπατρίστηκαν πρόσφατα μετά από επιτυχημένες ενέργειες των αμερικανικών διωκτικών αρχών και των αρμόδιων Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ.Α. **Είναι ή δεν είναι γεγονός ότι τα 161 αρχαία αντικείμενα θα μπορούσαν να εμπλουτίσουν την έκθεση του δημόσιου και μοναδικού στον κόσμο Μουσείου Κυκλαδικού Πολιτισμού στις Κυκλάδες**, και μάλιστα να ευαισθητοποιήσουν τους επισκέπτες σε θέματα παράνομης εμπορίας αρχαίων;

Z) Είναι ή όχι αλήθεια ότι αυτή η πρακτική έρχεται σε πλήρη αντίθεση με

την πολιτική επαναπατρισμού πολιτιστικών αγαθών, η οποία έχει εφαρμοστεί διαχρονικά από όλες τις πολιτικές ηγεσίες του ΥΠ.ΠΟ.Α. ήδη από τη δεκαετία του 1930, όταν έλαβε χώρα η πρώτη περίπτωση επιστροφής αρχαίου αγάλματος; Και ποια είναι η πρακτική που εφαρμόζεται μέχρι σήμερα: Ότι επιλέγεται η αντιδικία (ή η απειλή της) απέναντι σε κατόχους παρانونώς εξαχθέντων πολιτιστικών αγαθών, με βάση την προστασία που παρέχει το διεθνές και το εθνικό δίκαιο για τις αρχαιότητες, με γνώμονα την εξασφάλιση όχι μόνο των ελληνικών αρχαιοτήτων, αλλά και κάθε άλλης χώρας που υποφέρει από την παράνομη εξαγωγή αρχαιοτήτων από το έδαφός της. Ότι μέσω τέτοιων αντιδικιών, αλλά και μέσω της οδού της δικαστικής συνδρομής, η χώρα μας έχει αναγκάσει Μουσεία, συλλέκτες και αρχαιοπώλες να παραδώσουν αρχαία αντικείμενα που έχουν εξαχθεί παράνομα από την Ελλάδα. Ότι τα επαναπατρισθέντα αρχαία ευρήματα αποτελούν κτήμα του Ελληνικού Δημοσίου και δίνονταν είτε στις τοπικές Εφορείες Αρχαιοτήτων, εφόσον ήταν γνωστή η προέλευσή τους, είτε εμπλούτιζαν τις συλλογές των μεγάλων κρατικών μουσείων (Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου).

Η) Γιατί απαιτείται η υπογραφή και κύρωση «συμφωνίας» μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, με εμπλοκή της ελληνικής Βουλής, ενώ έχουν επιτευχθεί επιστροφές σημαντικών αρχαιοτήτων μέσω υπογραφής απλών μνημονίων συνεργασίας με φορείς όπως το μουσείο J. P. Getty (το 2008 και 2011), το Υπουργείο Πολιτισμού της Βάδης-Βυρτεμβέργης (2014); Μήπως υποκρύπτεται και προετοιμάζεται μία «παράκαμψη» διατάξεων της ισχύουσας νομοθεσίας για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, προκειμένου **να νομιμοποιηθούν καινοφανείς ενέργειες, όπως ο διαφαινόμενος εμπλουτισμός συλλογών ιδιωτικών Μουσείων μέσα από ενέργειες του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και η αναγνώριση του δικαιώματος κατοχής ελληνικών αρχαιοτήτων σε ιδρύματα του εξωτερικού;**

Η ελληνική κυβέρνηση, και ειδικά η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Πολιτισμού, εδώ και πολύ καιρό έχει αποφασίσει να απόσχει από τη νομικά και ηθικά επιβεβλημένη οδό του επαναπατρισμού και τη διεκδίκηση της επιστροφής πολιτιστικών αγαθών στην χώρα μας με βάση τις διεθνείς συμβάσεις, ενώ παράλληλα αλλάζει την μουσειακή πολιτική του ΥΠ.ΠΟ.Α. μονομερώς και χωρίς καμία συζήτηση με τις αρμόδιες Υπηρεσίες και την επιστημονική κοινότητα. Με τον ίδιο τρόπο που, όπως είχαμε επισημάνει και στην από 10/1/2022 ανακοίνωσή μας, *«η ελληνική κυβέρνηση για πρώτη φορά από τη δεκαετία του 1980 φαίνεται να εγκαταλείπει οριστικά το αίτημα της επανένωσης των αρχιτεκτονικών γλυπτών που αποσπάστηκαν βίαια από τον Παρθενώνα, και εισάγει πλέον (έστω και μετωπιακά) το αίτημα για “δανεισμό και ανταλλαγή” των γλυπτών με το Βρετανικό Μουσείο».*

Τη στιγμή που όροι όπως «απο-αποικιοποίηση» και «ηθική των Μουσείων» βρίσκονται στο επίκεντρο της μουσειολογικής συζήτησης διεθνώς, και υπάρχει διαρκής πίεση προς τα Μουσεία να «απαλλαγούν» από το άχθος ευρημάτων που είναι προϊόντα αρχαιοκαπηλίας, λαθρανασκαφών και παράνομης εξαγωγής, αυτήν ακριβώς τη στιγμή επιλέγει το ελληνικό

Υπουργείο Πολιτισμού για να προβεί σε ενέργειες που νομιμοποιούν την αρχαιοκαπηλία και παρουσιάζουν ως «επαναπατρισμό» την διά της πλαγίας οδού εξαγωγή αρχαιοτήτων των οποίων η κυριότητα ανήκει εξ ολοκλήρου στον ελληνικό λαό με βάση το Σύνταγμα και τους νόμους του Ελληνικού Κράτους!

Η ενέργεια αυτή όχι μόνο δεν «ενισχύει την ηθική των επαναπατρισμών», όπως ισχυρίζεται η ανακοίνωση του Υπουργικού Συμβουλίου, αλλά αντιθέτως αποτελεί μία επικίνδυνη ατραπό, που **μπορεί να οδηγήσει στην αναστολή επαναπατρισμών σε διεθνές επίπεδο**, αφού κάθε συλλέκτης ή έμπορος αρχαιοτήτων θα μπορεί να δημιουργεί μία αίθουσα σε ιδιωτικό Μουσείο της αρεσκείας του στο εξωτερικό, να εκθέτει τις αρχαιότητες στην έδρα του και να απαλλάσσεται από τις ευθύνες που τον βαρύνουν για την παράνομη απόκτηση των αρχαιοτήτων! Η πρακτική που ακολουθούσαν μουσεία του εξωτερικού, να «ξεπλένουν» την προέλευση των αντικειμένων μέσω εκθέσεων, τώρα υιοθετείται ως επίσημη πρακτική της ελληνικής κυβέρνησης!

Η κυβέρνηση οφείλει να δώσει άμεσα στην δημοσιότητα το σχέδιο νόμου, για να κριθεί τι πραγματικά κρύβουν οι διθυραμβικές ανακοινώσεις για το μέλλον της πολιτιστικής κληρονομιάς στη χώρα μας.

Σε κάθε περίπτωση, ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων αντιτίθεται στη νομιμοποίηση παράνομων εξαγωγών αρχαιοτήτων με την ίδρυση ιδρυμάτων ειδικού σκοπού στο εξωτερικό, που θα διαχειρίζονται τις αρχαιότητες εφαρμόζοντας πρακτικές μακροχρόνιου δανεισμού και μάλιστα με πρωτοβουλία του Ελληνικού Κράτους. Η μόνη νομική και ηθική οδός αντιμετώπισης της αρχαιοκαπηλίας είναι ο επαναπατρισμός των αρχαιοτήτων με την παράδοση των αρχαιοτήτων στις Υπηρεσίες του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού.

Καλούμε την κυβέρνηση να μην καταθέσει αυτό το σχέδιο νόμου και την ελληνική Βουλή να μην δεχτεί να συμπράξει σε μια τέτοιας μορφής απεμπόληση δικαιωμάτων του ελληνικού λαού στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας μας.